

УДК 271.4-726.1(477):[323.1:316.75](=161.2)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.5>

ЄПИСКОП СОФРОН МУДРИЙ ТА ЙОГО ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Віталій Деркач

*ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
вул. Софрона Мудрого, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7706-801X>*

У статті досліджено національну ідею та філософські погляди стосовно створення ідентичності українського народу де проглядаємо ці заклики у діяльності та творчості владики Софрона Мудрого протягом різних етапів його життя як в Україні так і за межами. Бачимо, що владика завжди переживав за долю Українського народу. У праці виокремлено основні аспекти його діяльності та заклики до любові своєї батьківщини. Знаємо його як працелюбного науковця, який свого часу працював за кордоном як віце-ректор, а згодом як ректор Української Папської колегії святого Йосафата у Римі. Крім того, багато років він працював на радіо «Ватикан». Звернено особливу увагу на те що владика закликав до створення та відстоювання своєї національної ідеї, а також впроваджував екуменічну діяльність, яка була виражена у його працях, а особливо у проповідництві. В кожному своєму заклику до суспільства, владика завжди підкреслював та акцентував свою увагу на любові до свого народу. Також у даному дослідженні звернено увагу на зв'язок між християнськими цінностями та національним вихованням у поглядах владики Софрона Мудрого. Подано основні ідеї щодо бачення України як демократичної, вільної, незалежної та християнської держави. Владика Софрон Мудрий у своїх закликах до людей закликає та водночас запевняє, що Українська держава і український народ завжди може покладатися на допомогу з боку Церкви, як інтегральної частини українського суспільства. Також можемо зауважити, що ми в цій статті прагнемо звернути вашу увагу на філософське бачення владики яке він завжди втілював у життя через свої заклики до любові батьківщини та заклики до співпраці та екуменізму. Також хочемо звернути увагу на непересічну постать владики Софрона Мудрого, незважаючи на час, в якому він проживав. Проаналізувавши його думки та звернення до вірних Української греко-католицької церкви, можемо сміливо його назвати філософом, патріотом, мислителем та науковцем того часу.

Ключові слова: Софрон Мудрий, владика, УГКЦ, формація, нація, національна ідея, християнське виховання, ідентичність, проповідництво, наукова діяльність, наукові роботи.

Постановка проблеми. Владика Софрон Мудрий протягом величезного періоду свого життя перебував за межами України, а зміг повернутися на свою Батьківщину аж 1994 р., тобто уже у досить пізньому віці. Варто зауважити, що під час перебування за кордоном він не втратив своєї національної ідентичності, а невтомно працював для свого народу, пишучи проповіді та послання, працюючи на радіо «Ватикан» та виховуючи духовних та інтелектуальних лідерів нашої Церкви та нашого народу. Усі ці дії та твори владики Софрона неодмінно були пов'язані із національним вихованням та національною ідеєю.

Дослідженням особистості, творчості та діяльності владики Софрона Мудрого займалися О. Каськів, Р. Горбань. Варто зрозуміти, що тематика національної ідеї у діяльності та творчості владики Софрона є ще не дуже дослідженою темою, яку потрібно розкривати у подальших наукових роботах.

Мета роботи. Висвітлити основні аспекти національної діяльності владики Софрона Мудрого, а також його національну ідею та філософські погляди стосовно створення ідентичності українського народу де проглядаємо ці заклики у його діяльності та творчості, подати найважливіші думки щодо національної ідеї, виокремити, наскільки важливою вона є для нашого народу, а також – як взаємодіє із правдивим християнським вихованням.

Виклад основного матеріалу. Владика Софрон Мудрий (ім'я при народженні – Степан) народився 27 листопада 1923 року у м. Золочеві. Протягом 1942–1944 рр. вивчав електричну інженерію. 1949 р. вступив до монастиря отців-василіян. 14 січня 1955 р. склав вічні обіти у Чині святого Василя Великого, а 25 грудня 1958 р. отримав ієрейські свячення. 1959 р. здобув ліцензіат із богослов'я, а 1964 р. – став доктором канонічного права. Протягом багатьох років очолював навчально-формаційні заклади нашої Церкви. Був призначений на єпископа-коад'ютора Івано-Франківської єпархії УГКЦ 2 березня 1996 р., а єпископська хіротонія відбулася 12 травня 1996 р. 22 грудня 1997 р. його було інтронізовано як правлячого єпископа Івано-Франківського. До 2005 р. виконував ці обов'язки, поки не пішов на еміграцію. Помер владика Софрон 31 жовтня 2014 р. в місті Івано-Франківську [2].

Висвітлення національної ідеї владики Софрона варто розпочати із його діяльності, яка протягом більшої частини його життя була тісно пов'язана із формацією та освітою богословів і священнослужителів. Спершу він був протягом 14 років (1960–1974 рр.) віце-ректором, а від 1974 по 1994 рр. – ректором Української Папської колегії святого Йосафата. 1966–1974 рр. у його діяльності також асоціюються із керівництвом українського відділу, у якому вироблялися фонокасети та пластинки із різними тестами та піснями для релігійних потреб українського народу [9, с. 90].

Варто зауважити, що одним із завдань, які були вироблені для семінаристів колегії, було надання священницького, морального, духовного та інтелектуального вишколів для студентів усіх українських церковних областей. Це є ще одна вагома характеристика того, що владика Софрон, будучи отцем, дбав, щоби наша Церква мала підготовлених у всіх напрямках священнослужителів, які нестимуть Слово Боже для різних областей нашої держави. У цьому можна побачити національну та загальноцерковну ідеї, а точніше – взаємозв'язок між ними [9, с. 93].

Протягом свого управління колегією отець Софрон неодноразово залучав семінаристів до культурно-просвітницьких заходів, щоби вони могли побачити українську культуру. Прикладом цього є відвідини ансамблю «Золотий Ятран». Ця подія та кілька інших таких заходів є чудовим свідченням того, що національна ідеї у діяльності отця Софрона як керівника формаційного закладу є надзвичайно розвинутою [9, с. 114].

Від грудня 1939 р. функціонувала українська редакція радіо «Ватикан», у якій протягом майже сорокарічного періоду працював отець Софрон Мудрий. Потрібно зауважити, що за допомогою цієї редакції було збережено зв'язок між нашим народом та нашою Церквою і Апостольською Столицею. Також це є свідчення того, що владика Софрон Мудрий ще в молодому віці чітко виражав своє бажання працювати на розвиток Церкви та нашої держави, яка була окупована радянськими військами [16, с. 155].

Сам владика Софрон згодом згадував, що для нього робота на радіо Ватикан була улюбленою місією для України. Це була та прекрасна можливість і нагода закладати цеглини, за допомогою яких відбулося збереження нашої релігійної культури та ідентичності. Він не обмежувався лише проповідями, адже відбувався запис Літургій, акафістів, молебнів, частин добового кола чи релігійних пісень. Також під керівництвом

отця Софрона Мудрого було здійснено аудіозапис Нового Завіту, цілого Псалтиря та частини Старого Завіту. Ще одна важлива дія підтверджує нам те, що діяльність владики Софрона пронизана збереженням національної ідеї. Він також ініціював запис заборонених в УРСР творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Пантелеймона Куліша, Олександра Довженка та інших. Тут потрібно зауважити, що загалом вдалося записати 18 серій на 140 касетах [16, с. 156-157].

Якщо проаналізувати історію українського народу, то ми можемо побачити, що він протягом усього часу терпів величезні страждання, які досягли свого апогею у ХХ столітті. Саме на них і припало дитинство та юність владики Софрона. Зараз варто висвітлити питання Волинської трагедії 1943 р. та роль владики Софрона у примиренні між українським та польськими народами. Ця трагедія насправду є великою, адже можемо простежити вину із обох сторін. Проте сама подія відбулася 80 років тому, а рани не одразу вдалося загоїти. Процес переговорів та знаходження спільних висновків у цьому випадку виявився досить непростий, адже обидві сторони стояли на своїх позиціях. 2003 р. було утворено групи, які очолили владика Софрон Мудрий (із боку УГКЦ) та владика Ришард Карпінський (із боку РКЦ). Варто зауважити, що після цього діалог між обома народами значно покращився, а праця обох груп принесла свої плоди. Із цього можна зробити висновок, що владика Софрон Мудрий був не просто релігійним діячем, а справжнім пастирем та одним із інтелектуальних, духовних та моральних лідерів нашого народу. У цьому ми також можемо побачити прояв національної ідеї – спрямування своєї діяльності на досягнення національної та релігійної справедливості, а головне – правди та істини [13, с. 334-335].

Також варто підкреслити, що у науковій діяльності владики Софрона також можна чітко простежити кристалізацію національної ідеї та спрямування на окреслення основних аспектів розвитку нашої Церкви та держави. А також проглядаємо бажання владики до співпраці та екуменічної діяльності. 11 жовтня 1996 р. було проведено науково-практичну конференцію «Берестейська церковна унія: історія, задум, реалізація. Погляд через 410 років». На цій конференції владика Софрон виступив із темою «Берестейська церковна Унія в житті українського народу та УГКЦ». У ній розкривається значення Унії для нашого народу та відображається взаємозв'язок між релігійною та національною ідеями [4, с. 91-92].

Протягом 1-2 жовтня 2004 р. відбувалася конференція «Роль УГКЦ у розбудові української нації та держави ХХ століття». На цій Всеукраїнській конференції висвітлювалися питання, пов'язані із роллю нашої Церкви та її основних діячів у формуванні нації та держави протягом минулого століття. Потрібно сказати, що роль Митрополита Андрея, Патріарха Йосифа, блаженних Григорія Хомишина та Симеона Лукача є досить вагомою, адже вони не лише опікувалися своїми вірними у душпастирській сфері, але і дбали про їхнє національне виховання та патріотичне спрямування своїх ідей та дій [4, с. 92-93].

Обов'язково потрібно звернути свою увагу, та пригадати про творчість владики Софрона Мудрого, адже із-під його пера вийшла величезна кількість творів, присвячених різній тематиці – від проповідництва до канонічного права та історії Церкви.

Найбільш відомий його творів є «Нарис історії Церкви в Україні», у якій розкривається по-особливому історія української Церкви та її вплив на розвиток держави. Варто зауважити, що у цій праці розглядається історія нашої Церкви ще від самих початків – не лише від хрещення 988 р., але від початків існування християнства – від I століття. Варто сказати, що у цій праці простежується національна ідея, адже неодноразово розповідається про національні чинники, які тісно поєднувалися із релігійними (а це ми можемо

простежити особливо у часи переслідувань нашої Церкви чи тих часів, коли відбувалися різні війни чи повстання, однією із причин яких були саме релігійні різноманіття чи незгоди) [10, с. 404].

Владика Софрон Мудрий відомий своїм проповідницьким хистом та вмінням промовляти такі слова, що не просто гарно звучали, але й мали відгомін – виконувалися та втілювалися у життя. У його проповідях неодноразово можемо відчитати також згадки про наш народ та нашу націю. Особливо варто звернути увагу на те, як владика Софрон розпочинав свої проповіді. Зараз подам ці привітання.

«Возлюблений у Господі Український народе!», «Дорогий і любий у Господі Український народе!», «Мій дорогий український віруючий народе!», «Дорогий мій віруючий у Христа український народе!», «Дорога українська молоде Христова!», «Сини і доньки любого українського народу!» [12, с. 55]. У цих привітаннях ми бачимо звернення до вірних, яке тісно взаємопов'язане із національною ідеєю – нашим народом. Ми повинні зрозуміти, що є християнами та українцями одночасно, ми маємо бути патріотами, які правдиво люблять свою державу, проте на першому місці для нас повинен бути Господь. У вищенаведених привітаннях видно, як владика Софрон звертається до вірних – возлюблений український народ, дорогий та любий, віруючий, а також – молодь та сини і доньки українського народу. Із цього можна зробити висновок, що у проповідях владика Софрона тісно пов'язані між собою національні та релігійні тематики, а це відображає нам наявність національної ідеї у його творчості та особливо – проповідництві.

Варто також розглянути кілька послань владика Софрона, у яких відображається його національна ідея. Коли ми подивимося на послання на Великдень 2009 року, то у ньому видно, як владика (спільно з владикою Володимиром Війтишиним) не забувають про місцеву владу. «Щиро вітаємо місцеву владу і хочемо побажати, щоб Ваша праця несла користь людям та Батьківщині нашій Україні» [15]. Ця коротка фраза дає нам можливість зрозуміти, що для владика Софрона була важливою також наша Батьківщина, адже він акцентує на тій користі, яку приносить влада для неї.

У 2010 році в Пасхальному посланні владика можна побачити, як він звертаються до українського народу. Окрім цього, що є досить поширеним для проповідей та промов владика Софрона, є ще одна особливість його бачення національної ідеї, пов'язане з емігрантами: «як рівно ж нашим братам і сестрам, яких доля закинула у чужі краї, далекі від своїх родин і громад, сіл та міст України» [1]. Владика часто промовляв також і до тих, які через певні обставини були змушені покинути нашу державу, адже саме такі люди є носіями нашої культури та ідеї за кордоном, вони спричиняються до збереження та поширення пам'яті про свою націю.

Єпископ Софрон завжди акцентував свою увагу на тому, що український народ має вільну та демократичною державу. Також завжди підтримував думку Блаженішого Любомира Гузара про те що український народ завжди може покластися на допомогу з боку Церкви [5, с. 46]. Поряд із цим, ми повинні залишатися християнським народом, який дотримується Заповідей Божих. Варто сказати, що для Кир Софрона справжня й демократична Україна – це та, у якій люди живуть за Законом Божим [6].

Висновки. Єпископ Софрон Мудрий старався завжди працювати на науковій площині, дбав за розвиток науки, та інтегрованості. Проаналізувавши життя владика бачимо його невтомне служіння Господеві, Церкві, народові та людям. Його ідеї щодо українського народу ніколи не згасали, адже він ще працюючи в Римі багато робив для нашої Церкви та нашого народу. Велика кількість перекладених книжок та промовлених

проповідей стали тим місцем прояву любові владики Софрона до українського народу. Він невпинно розвивав українське богослов'я, виховував майбутніх провідників нашої Церкви та народу у національному дусі із обов'язковими християнськими цінностями в основі. Більша частина проповідей владики, а також значна частина його діяльності безпосередньо була пов'язаною із національною ідеєю та із любов'ю до свого народу. Він постійно наголошував на поєднанні християнства та любові до Бога із любов'ю до своєї держави.

Список використаної літератури

1. Великодне послання Єпископату Івано-Франківської єпархії УГКЦ 2010 р.Б. URL: <http://www.if-eparchia.org/1028--2010-.html> (дата звернення: 15.11.2023).
2. Владика Софрон Мудрий. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-mudryu-472/> (дата звернення: 15.11.2023).
3. Во время люте. https://risu.ua/vo-vremya-lyute_n107230 (дата звернення: 16.11.2023).
4. Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська Теологічна Академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Теологічної Академії): Наукове видання. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 168 с.
5. Гоголь В., Деркач В. Громадсько-політична та пасторальна діяльність кардинала Любомира Гузара // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Випуск 49, С.39-47.
6. Єдність Церкви – Божий скарб. Пастирське Звернення до вірних і духовенства Івано-Франківської єпархії УГКЦ. URL: <http://www.if-eparchia.org/1014-2010-03-17-11-52-06.html> (Дата звернення: 15.11.2023).
7. Каськів О.. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 44. Львів, 2022. С. 34-40.
8. Каськів О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960-1993 рр.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 43. Львів, 2022. С. 32-38.
9. Мудрий С. Напис історії Української папської колегії святого Йосафата в Римі. Видавництво ОО Василян: Рим, 1984. 198 с.
10. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. Видавництво ОО Василян: Рим-Львів, 1995. 404 с.
11. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
12. Пена Л. «Слова» Софрона Мудрого: риси мовостилію. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. Випуск 812. Романо-слов'янський дискурс. С. 53-58.
13. Перевезій В. Проблеми українсько-польського порозуміння на початку ХХІ століття та роль релігійних організацій у їх розв'язанні. *Наукові записки*. Випуск № 29. С. 329-340.
14. Слово на посвяченні церкви у честь св. Архистратига Михаїла у Тисмениці. URL: <http://www.if-eparchia.org/377--s-0-.html> (дата звернення: 15.11.2023).
15. Христос Воскрес! Воістину Воскрес! URL: <http://www.if-eparchia.org/810-2009-04-15-07-45-57.html> (дата звернення: 10.11.2023).
16. Ципердок І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Вагікан». *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2016. № 9-10 (7). С. 154-159.

BISHOP SOFRON MUDRY AND HIS PHILOSOPHICAL VISION REGARDING THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN NATIONAL IDEA

Vitaliy Derkach

PZVO "Ivano-Frankivska Akademiya Ivana Zolotoustoho",

Department of Social and Humanitarian Disciplines

Sofron Mudryi Str., 22, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7706-801X>

This article examines the national idea and philosophical views regarding the creation of the identity of the Ukrainian people. It explores these themes through the activities and works of Bishop Sofron Mudry during various stages of his life, both in Ukraine and abroad, revealing his consistent concern for the fate of the Ukrainian people. The work highlights the main aspects of his activities and appeals to the love of his homeland. Bishop Sofron Mudry is recognised as a hard-working scientist who, at one time, served abroad as vice-rector and later rector of the Ukrainian Pontifical College of St. Josaphat in Rome, and engaged in long-term work on Vatican Radio. Particular attention is given to the bishop's calls for the creation and defence of his national idea, as well as his implementation of ecumenical activities, which are evident in his writings and especially in his preaching. In each of his appeals to society, the bishop consistently emphasised and focused his attention on love for his people. This study also highlights the connection between Christian values and national education in Bishop Sofron Mudry's views. The main ideas regarding the vision of Ukraine as a democratic, free, independent, and Christian state are presented. In his appeals to the people, Bishop Sofron Mudry calls for cooperation while assuring that the Ukrainian state and its people can always count on help from the Church, seen as an integral part of Ukrainian society. Additionally, this article aims to draw attention to the bishop's philosophical vision, which he consistently put into practice through his calls for love of the homeland, cooperation and ecumenism.

Key words: Sofron Mudry, bishop, UGCC, formation, nation, national idea, Christian upbringing, identity, preaching, scientific activity, scientific works. We would also like to draw attention to the extraordinary figure of Bishop Sofron Mudry. Regardless of the time in which he lived, his addresses and thoughts to the faithful of the Ukrainian Greek Catholic Church reveal him to be a true philosopher, patriot, as well as thinker, and scientist of his era.